

**TÜRKİYE-AFRİKA
İLİŞKİLERİNİN
GELECEĞİ AÇISINDAN
SOMALİ GÜVENLİK
ANLAŞMASI**

02 MART 2024

Adres : Çetin Emeç Blv. 4. Cad. 1330 Sok.

No: 12 06460 Aşağı Öveçler Mah.

Çankaya/Ankara

Telefon : (0312) 4738041-42-45

Faks : (0312) 4738046

E-Posta: sde@sde.org.tr

İçindekiler

TÜRKİYE – AFRIKA İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ AÇISINDAN SOMALİ GÜVENLİK ANLAŞMASI

TAKDİM

Dr. Ali BAKEER

Afrika Boynuzu'nun Geleceği ve Türkiye-Somali Savunma
Pakti'nin Önemi 2-5

Dr. Serhat ORAKÇI

Afrika'nın Doğu Kapısı Somali ve Türkiye 6-7

Turan KIŞLAKÇI

Türkiye'nin Afrika'nın Tamamında Büyük Bir Etkisi Olacak 10-13

Prof. Dr. Abuzer PINAR

Somali-Türkiye Anlaşmasının Önemi Nedir? 9-12

E. Büyükelçi Fikret ÖZER

Afrika Ülkeleri Türkiye İle İşbirliğine Yöneliyor 14-16

Doç. Dr. Mürsel BAYRAM

Türkiye, Somali Ordusunu Yeniden Yapılandırıyor 17-19

Sinan TAVUKCU

Türkiye-Somali Anlaşması'nın Nedenleri 20-27

TÜRKİYE-AFRIKA İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ AÇISINDAN SOMALİ GÜVENLİK ANLAŞMASI

Konuşmacılar

Oturum Başkanı: Alper Tan

- (E) Büyükelçi Fikret Özer
- Prof. Dr. Abuzer Pınar-SDE Başkanı
- Doç. Dr. Mürsel Bayram – ASBÜ
- Asst. Prof. Dr. Ali Bakeer- Qatar University
- Gazeteci Turan Kışlakçı
- Dr. Serhat Orakçı – İNSAMER

2 Mart
Cumartesi

13.30

Aşağı Öveçler Mah. 1330. Cad. No:12,
Çankaya - Ankara Tel : 0312 473 80 41

SD
TOPLANTI

Takdim

“Türkiye – Afrika İlişkilerinin Geleceği Açısından Somali Güvenlik Anlaşması”

Stratejik Düşünce Enstitüsü, 02 Mart 2024 Cumartesi günü, “Türkiye – Afrika İlişkilerinin Geleceği Açısından Somali Güvenlik Anlaşması” başlıklı bir toplantı düzenleyerek konunun uzmanları ve akademisyenlerin görüşlerini almıştır.

Katar Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Ali BAKEER “Afrika Boynuzu'nun Geleceği ve Türkiye-Somali Savunma Pakti'nin Önemi”, Doç. Dr. Mürsel BAYRAM “Türkiye, Somali Ordusunu Yeniden Yapılandırıyor” başlıklı konuşmaları ile Türkiye-Somali ilişkilerinin askeri boyutunu değerlendirmişlerdir.

Araştırmacı Dr. Serhat ORAKÇI “Afrika'nın Doğu Kapısı Somali ve Türkiye”, gazeteci Turan KIŞLAKÇI “Türkiye'nin Afrika'nın Tamamında Büyük Bir Etkisi Olacak”, (E)Büyükelçi Fikret ÖZER “Afrika Ülkeleri Türkiye ile İşbirliğine Yöneliyor” başlıklı konuşmaları ile iki ülke arasındaki gelişen ilişkileri Afrika ölçeğinden ele almışlardır.

SDE başkanı Prof. Dr. Abuzer PINAR “Somali-Türkiye Anlaşmasının Önemi Nedir?” konuşmasıyla yapılan anlaşmanın ekonomik boyutunu, SDAV başkanı Sinan TAVUKCU “Türkiye-Somali Anlaşması'nın Nedenleri” başlıklı sunumu ile ikili anlaşmayı Somali'ye yapacağı katkılar açısından değerlendirmişlerdir.

“Türkiye – Afrika İlişkilerinin Geleceği Açısından Somali Güvenlik Anlaşması” başlıklı çalışmayı değerli okurlarımızın dikkatlerine arz ediyoruz.

Alper TAN
SDE Başkan Yardımcısı

Afrika Boynuzu'ndan, Türkiye-Somali Savunma Pakti'nin öneminden, etkilerinden ve fırsatlardan kısaca bahsedeceğiz.

Afrika Boynuzu'nun önemini gösteren 3 faktör

Afrika Boynuzu asıl olarak 3 faktör nedeniyle önemlidir; ilk faktör Kızıldeniz'e, Babülmendep Boğazı'na, Aden Körfezi'ne ve Hürmüz Boğazı'na olan yakınlığıdır. Buralar, ana ticaret kapıları olması dolayısıyla uluslararası ticaret, uluslararası deniz yolları ve küresel enerji geçişi açısından kritik olduğu anlamına gelmektedir.

İkincisi ise coğrafi faktörlerdir. Bölgenin dinamiğini Mısır, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, İsrail ve Türkiye gibi başka ülkeler şekillendirmektedir. Bu baskın bölgesel aktörler, bölgeyi oldukça etkilemektedirler. Ayrıca bu ülkeler geçmişte rekabet etmiş ülkelerdir.

Üçüncü faktör ise Afrika Boynuzu ülkelerinin iç dinamiğidir. Bu ülkelerin hem geniş doğal kaynakları hem de iç sorunları vardır. Bazı devletler zaten başarısız olmakla beraber genel olarak istikrarsızdırlar ve bu durum da komşu ülkelerini terörizm, mülteci ve diğer sorunların yayılma etkisiyle tehdit etmektedir.

Bu 3 faktör Afrika Boynuzu bölgesini bölgesel ve uluslararası oyuncular için çok önemli hale getirmektedir. Somali ve Türkiye arasında imzalanan son savunma anlaşması oldukça önemli bir anlaşmadır. Bazı gözlemci ve araştırmacılar bu anlaşmayı Etiyopya ve Somaliland arasındaki anlaşmaya cevap olarak yorumladı. Somaliland, Somali'den ayrılan bir bölgedir ve uluslararası anlamda tanınmamaktadır.

Etiyopya-Somaliland anlaşması ve endişeler

Etiyopya, Afrika Boynuzu'nun en büyük, en zengin ve nüfusu en fazla ülkesidir. Kara ülkesidir. Tarihsel olarak her zaman Kızıldeniz'e dolaylı ve doğrudan ulaşımı vardı. Afrika Boynuzu'ndaki küçük ülkelerin Etiyopya'nın bölgesel hırslarına ve isteklerine şüpheyle bakmalarının bir sebebi de budur. Açıkcası Somaliland ve Etiyopya arasındaki son anlaşma Kızıldeniz'e erişim hedefini sağladı. Etiyopya ve Somaliland arasındaki bu anlaşma, Afrika Boynuzu ve ötesindeki ülkelerin arasında endişeye neden oldu.

Örneğin Mısır, biraz uzakta olmasına rağmen anlaşmaya oldukça dikkat kesilmiştir. Mısır, Kızıldeniz'in askeri güç bakımından en güçlü ülkesidir. Etiyopya'ya denizden geçiş izni verilmesi, gelecekte güç dengelerinin değişeceği anlamına geliyor.

Somali'yi kaotik durumdan Türkiye kurtardı

Türkiye ve Somali arasındaki son anlaşmaya baktığımızda ise Türkiye ile Somali arasındaki uzun süren ilişkilerin devamı olarak düşünmeliyiz. Türkiye'nin Somali ile işbirliği, ulus inşasına odaklanmasını sağladı. Somali neredeyse dünya genelinde unutulduğunda yalnızca Türkiye önemli insani, siyasi ve ekonomik rol oynayarak Somali'nin kurumlarının inşasında ve kaotik durumların üstesinden gelmesinde yardımcı oldu.

Son anlaşma, Somali ve Türkiye'nin ister politik ister ekonomik isterse güvenlik düzeyi olsun ortak çıkarlarını gerçekleştirmeleri için yeni fırsatlar açtı. Biliyoruz ki bu kapsamlı bir anlaşmadır. Bu, sadece Somali Deniz Kuvvetleri'ni inşa etmek ve terörle mücadelede işbirliği yapmak değil aynı zamanda ekonomik işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma demektir.

Son anlaşmanın diğer ülkeler için de önemli anlamı vardır. Örneğin Türkiye-Katar-Somali arasında özellikle ekonomik ve insani düzeyde uzun bir işbirliği olduğunu biliyoruz. Birleşik Arap Emirlikleri'nin Somaliland ile güçlü ilişkileri olmasına rağmen Abu Dabi şu anda Somali'yle ilişkilerini güçlendirmeye çalışıyor. BAE, çoğunlukla ekonomik çıkarlar ve limanlarla ilgilendiğinden Somali'de doğrudan varlığı bulunmaktadır.

Mısır'ın endişeleri

Mesela Mısır, Etiyopya-Somaliland anlaşması hakkında endişeli. Sonuç olarak Mısır'ın Somali ile gelecekte aynı doğrultuda daha yakın ilişkiler yaşayacağını göreceğiz.

Türkiye'nin öncülüğünde bir koalisyon kurulabilir

Türkiye, nüfuzu ve Somali'yle uzun vadeli ilişkileri sayesinde Somali'ye yardım etmeye istekli ülkelerden bir koalisyon kurabilir. En azından terörle mücadele ve güvenlik konularında işbirliği yapabilirler. Bu, Katar, BAE ve Mısır gibi ülkeleri davet ederek toplu olarak veya ikili gruplar halinde yapılabilir. Yani, Türkiye ve bu ülkelerin her biri, Somali ile güvenlik durumunu iyileştirmek ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek için birlikte çalışabilirler.

Böyle bir tasarımın, yalnızca Türkiye'nin başarısız devlet durumunda bir ulusu yeniden inşa etmek için başarılı bir model sunabileceğini değil, aynı zamanda ilgili herkes için istikrar ve güvenliği sağlamak amacıyla bölgesel çabalardan nasıl yararlanılacağına dair başarılı bir model ortaya çıkarabileceğini düşünüyoruz.

Etiyopya'nın endişeleri

Etiyopya, Türkiye-Somali Savunma Anlaşması'na olumsuz bakacaktır. Çünkü bu savunma anlaşmasının bir kısmı Somali'nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü sağlamayı amaçlıyor. Biz zaten biliyoruz ki Somaliland-Etiyopya anlaşması da Somali için tehdittir. Bu yüzden bu iki anlaşma birbirlerine karşıdır.

Türkiye'nin desteğiyle Etiyopya hükümeti istikrara kavuştu

Pek çok gözlemci son Somali-Türkiye Anlaşmasını Etiyopya-Somaliland anlaşmasına bir cevap olarak gördü. Ayrıca Türkiye'nin Etiyopya ile de iyi ilişkileri var. Son birkaç yıldır, Etiyopya bir iç tehditle karşı karşıyaydı. İç kuvvetler, merkezi hükümete karşı ayaklandı ve Türkiye, Etiyopya hükümetine TB2 insansız hava araçları sağlayarak hükümetin durumu istikrara kavuşturmasında merkezi bir rol oynadı.

Elbette bu ilişki, o dönemdeki Mısır-Yunan ittifakının arka planında yer alıyordu. Bundan 3-4 yıl önce Mısır ile Türkiye'nin ilişkileri iyi değildi. Mısırlılar, Türkiye'ye karşı Yunanistan ile ortak bir eksen oluşturmaya çalışıyorlardı. Ankara ise bu ilişkileri dengelemek için Mısır ile sorunları olan Etiyopya'yla iyi ilişkiler kurdu.

Yani bunlar çok karmaşık ilişkiler ağıdır. Ama Türkiye ile Somali arasında yakın zamanda varılan anlaşmaya rağmen Türkiye'nin, Somali'nin egemenliği ve toprak bütünlüğünü dikkate alan bir anlaşmaya varmak için Etiyopya ile olan ilişkisini kullanarak önemli bir diplomatik rol oynayabileceğini düşünüyoruz.

Etiyopya'nın denize çıkma arayışları

Etiyopya'nın Kızıldeniz sularına erişim arayışında olduğu ve bunu yapmanın tek yolunun ya Afrika Boynuzu ülkelerinden biriyle savaşmak ya da Somaliland'dan tahsis edilecek bir bölge için anlaşma yapmaktır. Bu karmaşık bir durumdur.

Bölge ülkeleri ilişkilerini normalleştiriyor

BAE-Türkiye ilişkileriyle ilgili olarak, Abu Dabi'nin son birkaç yıldır politikalarını Ankara'nın politikalarına yakınlaştırdığını düşünüyoruz. 2021 sonrası dönemde tüm bölge ülkeleri, ilişkilerin normalleşmesini sağlayacak şekilde birbirine yakınlaşabilmek için dış politikalarını yeniden düzenlemek zorunda kaldı.

Mısır, Türkiye, Katar, Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn... Bütün bu ülkeler kendi aralarında normalleşme sürecini ilerletmek için dış politika yönelimlerini değiştirdiler.

Üstelik bu süreci yeni bölgesel ve uluslararası dinamikler tetikledi. Bu durum Trump'ın başkanlığının sonunda Joe Biden'in kazanmasıyla başladı. Bu, aynı zamanda COVID-19 salgınının ardından da geldi. Bütün bu ülkeler hem ekonomik olarak yorgundu hem de kendi aralarındaki rekabetten dolayı ciddi bir bölgesel yorgunluk yaşıyorlardı. Görüşmelerde hiç bir ülke tam olarak kazanamadığından, dış politikalarını yeni duruma uyum sağlayacak şekilde yeniden yönlendirmeye çalıştılar. Şimdi yeni durumda Türkiye ile BAE arasında iyi ilişkiler var. Katar ile Suudi Arabistan arasında iyi ilişkiler var. Türkiye ile Mısır arasında iyi ilişkiler var. Mısır ile Katar arasında da iyi ilişkiler var. Yani tüm bu ülkeler birbirleri arasındaki ortak çıkarları temel alarak çatışma ve rekabetten kaçınmaya çalışıyorlar.

Türkiye-BAE ilişkileri daha da güçlendirilmelidir

Bu durumda BAE'nin şu anda Somali'deki mevcudiyeti ve ülkede ekonomik çıkarları olduğu göz önüne alındığında, Somali-BAE ilişkileri gelişiyor. Ayrıca Türkiye'nin de Somali ile geniş ilişkileri bulunmaktadır. Ankara, Somali'de dünyanın en büyük yurtdışı büyükelçiliğine ve Somali'deki ilk yurtdışı askeri eğitim tesisine sahiptir. Dolayısıyla Türkiye ile BAE'nin iş birliği fırsatı olduğunu düşünüyoruz. Belki aynı fikirde olmayacaklar. Ancak fırsat, şu anda Somali'yi istikrara kavuşturmak, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak ve terörle mücadele etmek gibi ortak çıkarlar üzerine inşa edip edemeyeceklerini kontrol etmektir. Ayrıca elbette Somali'yi uluslararası topluma entegre etmeye çalışmaktır. Bu formülden sadece BAE'nin değil, tüm bölgenin, Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinin ve diğer oyuncuların faydalanacağını düşünüyoruz. Elbette Etiyopya ve İsrail gibi bazı ülkeler bu gelişmeden hoşlanmayabilir. Ancak genel olarak konuşursak bu bir fırsattır ve denenmesi gerekir. Sonuçta tüm oyuncuları memnun edemezsiniz.

Son olarak söylemek isteriz ki; tabii ki şu anda bu ülkeler arasında dediğimiz gibi normalleşmeler var ama bölge çok değişken olduğu için, gelecekte bölgesel veya uluslararası faktörlerden dolayı durum değişebilir. Örneğin ABD'de bir sonraki başkanlık seçimini Trump kazanırsa, bölgesel dinamikler farklılaşabilir. İsrail'in Filistinliler ve Gazze'ye yönelik savaşı da bölgesel bir savaşı tetikleyerek dinamikleri etkileyebilir. Dolayısıyla Ortadoğu çok istikrarsız olduğu için öngörülebilir bulunamazsınız. Ancak şimdilik böyle normalleşmeler var ve bunları temel alarak fırsatları keşfetmeye değer.

Yayını hazırlayan: Selin Ünsal

*Dr. Ali BAKEER kimdir?

Katar Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Somali önemli bir mesele ve zaman zaman konuşmak lazım. Somali, Afrika ve Orta Doğu coğrafyasında çok kritik bir yerdedir. Coğrafyanın siyasetini konuşmak gerekiyor. Somali bölgesi stratejik bir lokasyondur. Dünya haritasına karşısından baktığınızda doğu-batı ve kuzey-güney arasındaki kesişim noktasında yer almaktadır. Dünya ticaretinin akışını düşündüğünüzde, Somali bu akış noktalarının tam merkezinde yer alıyor. Bu konumundan dolayı her zaman rekabet söz konusudur. Osmanlı Devleti'nin bu bölgede Portekizle deniz savaşları yaptığını biliyoruz. Sonrasında İngiliz ve Fransız sömürge güçlerinin de rekabet ettiğini biliyoruz. Soğuk Savaş döneminde ise Amerikan ve Sovyet güçlerinin bu sahada mücadelesi olmuştu. Eski zamanlardan bu yana dünyada etkisi olan küresel aktörlerin yönetmeye çalıştığı ve birbirleriyle rekabet halinde oldukları bir yerden söz ediyoruz.

Bazı Ülkeler Somali Sahillerini Nükleer Atık Çöplüğü Gibi Kullandılar

1991 yılında Somali'de çıkan iç savaştan sonra güvenlik zafiyeti oluşmaya başladı. Güvenlik zafiyetinden sonra farklı ülkelerin tekneleri bölgeye girerek yasa dışı balıkçılık faaliyetleri başlamasına neden olmuştur. İran, Japonya ve Kore gibi birçok ülkenin gemilerinden radyoaktif atıklar bırakılması ciddi sorun oluşturmuştur. Büyük şirketler bu tarz zehirli atıkları toplayıp, planlı bir şekilde Somali sahillerine bırakıyordu.

Somali Açıklarındaki Deniz Korsanlarının Dünya Ticaretine Etkileri

2006 yılından itibaren bu bölgede ciddi bir korsanlık faaliyeti başlamıştır. Korsanlık faaliyetleri gemiler için çok tehlikeli olduğundan, bu bölgedeki sigorta şirketlerinin sigorta primleri ciddi bir yükseliş göstermiştir. Bu durum dünya ticaretini etkileyecek gelişmelerden bir tanesidir. Bunun sonucunda ABD yönetimindeki bir deniz gücü birçok ülkenin destek vermesi sonucunda savaş gemilerinin gezindiği bir coğrafyaya dönüştü.

Etiyopya, Doğu Afrika'nın Önemli Bir Ülkesidir

Somali kağıt üzerinde bağımsız olsa da tam anlamıyla bağımsızlığını elde edememiş bir ülkedir. Kendi bölgeniz hakkında söz sahibi olmadığınız zaman kontrol edemeyeceğiniz sorunlar meydana gelir. Türkiye ve Somali arasında yapılan güvenlik anlaşması sonucunda Somali deniz güçlerinin yeniden inşa edilmesi, Somali için önemlidir. Somaliland Etiyopya'ya liman tahsis ederek o limanda bir donanma gücü oluşturulmasına izin veriyor. Bunun karşılığında tanınmak istiyor. Somaliland 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş olsa da

uluslararası tanınırlığı yok. Etiyopya Afrika Birliği'nin merkez ülkesi olduğu için bu bölgede onun izleyeceği siyaset, Afrika geneli açısından da belirleyici olabiliyor.

Türkiye Somali'yi stratejik ortak olarak görüyor ve yatırım yapıyor. Somali ordusunu eğitip silahlandırıyoruz. 1992 yılında Somali'ye uygulanan silah ambargosu 2023 yılında son bulmuştur.

Somali'nin Stratejik Önemi

Kenya ve Somali kesişimindeki deniz hattının yakınlarında çok zengin petrol ve doğalgaz yatakları keşfedildi. Bu durum Somali'nin stratejik konumunu daha da güçlü bir hale getiriyor. Stratejik konumu güçlendiren diğer bir faktör ise Çin'in yapmış olduğu Kuşak Yol Projesi'dir. Projedeki güzergah Somali'den geçtiği ve diğer ayağı Afrika'ya uzandığı için büyük önem arz ediyor. Çin, Rusya ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi büyük güçler burada girişim başlatma peşindeler. Türkiye, Somali ile yaptığı anlaşmada oldukça avantajlı bir konum elde etmiş oluyor.

Somali için bu anlaşmanın zaten yapılması gerekiyordu. Somali'nin deniz gücü ve donanma oluşturarak karşılaştığı sorunların bir an önce önüne geçmesi gerekiyor.

Yayını Hazırlayanlar: Zeynep Defne YAVUZ, Burak SIRAKAYA

*Serhat ORAKÇI kimdir?

***EĞİTİM BİLGİLERİ**

2001 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat Bölümünde lisans eğitimini tamamladı.

2008 yılında Johannesburg Üniversitesi Güney Afrika'da yüksek lisansını yaptı.

2020 yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde Bölgesel sorunlar ve ulusal entegrasyon konusunda doktorasını tamamladı.

***İŞ DENEYİMİ**

2008-2015 yılları arasında (İHH) İnsani Yardım Vakfı'nda Sudan Proje Koordinatörlüğü ve Afrika Koordinatörlüğünü yaptı.

2016-İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER) Afrika Çalışmalarını yürütüyor.

***YAYINLANAN KİTAPLARI**

'The Ottoman Legacy in South Africa' (2011 yılında Lambert Publishing tarafından yayınlandı)

Türkiye-Afrika İlişkileri: Tarihi Süreç, Yaklaşımlar ve Beklentiler başlığıyla 2018 yılında yayınlandı.

Türkiye ve Somali arasında yapılan savunma ve ekonomik işbirliği anlaşması çok önemlidir. 1960'larda İran, Türkiye ve Amerika'nın Somali üzerinden bir ittifakları vardı. O dönemlerde aslında o anlaşmanın detaylarına ulaşmak lazım. Çünkü Amerika neden o dönemde Somali üzerinde özellikle Türkiye ve İran'la böyle bir şey yapmak istiyordu. Sonrasında Türkiye bu anlaşmadan ayrılıyor. Ancak İran özellikle anlaşmayı devam ettiriyor. Daha sonra iç savaş çıkınca İran ve Amerika da uzaklaşıyor. Ama Somali jeopolitik önemini koruyor. Çünkü Somali, o Afrika Boynuzu'nda önemli bir konuma sahip. Çünkü Somali'de Habeşistan sınırları içinde Sudan'a kadar uzanıyordu. Habeşistan İmparatorluğu ana merkezi Somali sınırına yakın bir bölgededir. Sahil bölgesinde Cibuti, Somali ve Somaliland dahil olmak üzere o bölgelerin hepsi Habeşistan sayılıyordu. Araplar o bölgeden gidip geliyordu. Fakat biz hala Etiyopya olarak alıyoruz bunu. Ama bunun asıl ayağı Somaliydi.

Üç Dil İslam'ın Gelişinden Sonra Oluşmuştur

Svahili dili de zaten Arapça ve Afrika dili karışımı bir dildir. Sahil dili olarak da biliniyor. Orada Arapların da karışımıyla yeni bir dil oluşuyor. Aslında şöyle bir durum var. 3 dil İslam'dan sonra oluşmuş dildir. Bu 3 dilin biri Urduca, biri Svahilice, diğeri de Osmanlıca'dır. Aslında İslamın oluşturduğu 3 dil diyebiliriz. Bu üç dilin de birbirine benzer özellikleri vardır. Arapça kadar önemli dillerdir.

Türkiye Etiyopya'ya da Destek Olmalıdır

Somali jeopolitik olarak bölge açısından önemli bir ülkedir. Türkiye'nin yaptığı anlaşmada önemlidir. Sadece Afrika'da değil, Güney Afrika'da, Nijerya'da da Batı Afrika'da da bütün ülkeler bu konuyu yazdılar. Türkiye'nin bu anlaşma ile Etiyopya ile olan ilişkilerinin bozulmamasına dikkat etmesi gerekiyor. Etiyopya, Afrika'nın önemli ülkelerinden birisidir. Fakat onların Kızıldeniz'le bir bağlantısı yok. Bunun için Somaliland ile anlaşma yaptılar. Türkiye'nin bu anlaşmaya destek olması gerekiyor. Etiyopya'nın bu konuda önünün açılması için Türkiye öncü olmalıdır.

Çünkü bizim medyada bile Etiyopya'nın Türkiye'den rahatsız olduğu konuşuluyor. Belki rahatsız olabilir ama bizim bu sorunu çözmemiz lazım. Onların Kızıldeniz'e inmesine karşı olmadığımızı inandırmamız lazım. Bu kadar büyük bir devletin Kızıldeniz'le bağlantısı olması gerekir. Somali veya Somaliland üzerinden bu bağlantı sağlanabilir. Türkiye'nin desteğiyle Somali çok büyük gelişmeler de kaydediyor. En azından eş-şebab belasından da büyük oranda kurtuldu.

Türkiye'nin, Bölgenin Güvenliği için Orada Olması Gerekiyor

Türkiye bu sorunu verdiği desteklerle büyük oranda çözdü. Bu 10 yıllık anlaşma

Somali'nin istikrarı ve etrafındaki komşularla olan ilişkilerinin istikrarı için çok önemlidir. Somali bu anlamda Yemen'in güvenliği için de önemlidir. Ticari anlamında da baktığımızda dünya ticaretinin çoğu Kızıldeniz üzerinden yapılıyor. Türkiye'nin oradaki varlığı dolayısıyla ileride Türkiye'ye yönelik ekonomik yansımaları olacaktır. Etiyopya bölgenin, Kızıldeniz'in ve Doğu Afrika'nın güvenliği açısından da çok önemli. Türkiye'nin bu güvenli ortamı sağlaması için orada olması gerekiyor.

Türkiye'nin Afrika'nın Tamamında Büyük Bir Etkisi Olacaktır

Somali'de yapacağımız etkileşimlerin ve askeri eğitim üssü çalışmalarının bölgeye, Somali'nin komşu ülkelerine ve bütün Afrika'da büyük bir etkisi olacaktır. Bütün ülkeler bu anlamda Türkiye'den askeri eğitim konusunda destek alabilir. Türkiye'nin bu konuda da hazırlık yapması gerekiyor. Diğer ülkeleri de es geçmemek lazım. Çünkü Türkiye şu anda Arap dünyasında bazı sıkıntılar yaşıyor. Afrika'da bu sıkıntıları yaşamaması lazım. Çünkü Afrika ülkeleri Türkiye'ye askeri, kültürel ve siyasi anlamda olumlu yönde bakıyor. Bu yönleri iyi adımlarla oturtmak lazım. Herhangi bir ülkeyi karşımıza almadan yaptığımız her şeyi onlara da açıklayarak çalışmalar yapılması gerekiyor. Bu anlamda üniversitelere çok yük düşüyor. Çünkü Ankara'da Somali'den ve Afrika'dan gelip üniversite okuyan gençler var.

Yayına Hazırlayanlar: Zeynep Defne YAVUZ, Burak SIRAKAYA

*Turan KIŞLAKÇI kimdir?

*EĞİTİM BİLGİLERİ

Yükseköğretime İnönü Üniversitesinde başlamıştır.

1 yıl sonra Pakistan'a gidip orada da 1 yıl Seyyid Mevdudi Enstitüsünde öğrenim görmüş, İslam İşbirliği Teşkilatına bağlı Pakistan İslam Üniversitesinden mezun olmuştur.

İslamabad ve İstanbul'da yüksek tahsil yaptı.

*İŞ DENEYİMİ

Gazetecilik hayatına Milli Gazete'nin çıkarmış olduğu "Sultan" gazetesinde başladı.

Türkiye'nin çok dilli ilk haber siteleri olan Dünya Bülteni ve Timeturk'ü kurdu.

Anadolu Ajansı (AA)'nda 5 yıl Ortadoğu ve Afrika Yayın Yönetmenliği yaptı. Anadolu Ajansı'nın MENA yapılanması ve uluslar-arasılaştırılmasında yer aldı.

2015 yılında TRT Arapça'nın müdürü olarak atandı.

Orta doğu ve Asya uzmanı olan Turan Kışlakçı, hâli-hazırda Türk-Arap Gazeteciler Cemiyeti başkanlığını yürütüyor.

İmpact Medya Grubu CEO görevini ifa eden Kışlakçı, Metafora Medya grubuna da danışmanlık yapıyor.

Afrika'yı hayatımız boyunca yoksullukla, açlıkla mücadele eden bir coğrafya olarak biliyoruz. Peki Afrika'nın bu durumda olması sahip olduğu özü, coğrafyası açısından mı böyleydi yoksa bu duruma gelmesine sebep olan süreçler mi oldu? Çok basit olarak şunu söyleyeyim, oradan adım adım bugünkü Türkiye ve Somali anlaşması niye önemli onu konuşmak istiyorum. Bunu çok basit olarak kendimce bir öyküyle açıklayayım.

Avrupa'da sanayi devrimi başlayınca bizim topraklarımızda geliştirilen bilimsel keşifler orda pratiğe döküldü. Örneğin kömürün buhar makinesi üzerinden enerjiye dönüştürülmesiyle sanayi üretimi arttı. Kapitalist bir sistem oluştu. Ne yazık ki bu kapitalist sistemin ruhunda yayılmak vardı.

Batı Afrika'ya yönelen sebep, pazar arayışydı

Daha çok üretim yapıp kazanmak için yeni pazarlar gereklidir. Ülkede olmayan madenleri bulup çıkartmak ve tekrar üretim için ülkesine getirmek gereklidir. Aslında basit, menfaate dayalı bir mekanizmadan bahsediyoruz. Dolayısıyla Batı Avrupa'yı Amerika, Asya ve Afrika'ya yönelen neden pazar arayışydı. Nitekim insanoğlu kendisini terbiye eden bir ahlaki kod yoksa maddi tüketimin sınırını bilmiyor. O gün bugündür ne Latin Amerika ne Afrika ne de Asya iflah oldu. Burada dikkat çekmek istediğim konu şu, bizler son zamanlarda çok fazla Afrika'dan bahsediyoruz. Çünkü ekonomik, savunma ve hatta uluslararası düzeyde varlığını gösterme anlamında ciddi gelişmeler yaşanıyor.

Batı niçin 'endişeleniyor?'

Çok ilginçtir ki bu gelişmeler Batı egemenliğindeki küresel sistemin zayıflamasıyla örtüşüyor aslında. Nedensellik konusunda iddialı olmamak kaydıyla 2 tarafta da unsurlar bulunabilir diye düşünüyorum. Biliyorsunuz ki Batı 'çok endişelidir'. Afrika gibi talihsiz coğrafyalar yeniden harekete geçtikçe Batı daha zayıflıyor ve 'endişeye' kapılıyor. Ve tüm bunların böyle bir dönemde örtüşmesinin de bir anlamı vardır diye düşünüyorum. Son zamanlara baktığımızda inişler çıkışlar da olsa sonuçta bunlar kolayca olabilecek şeyler değil.

Türkiye'nin Afrika ile ticaret hacmi 10 kat arttı

Türkiye ve Afrika ülkeleri arasında çok ciddi atılımlar oluyor. Örneğin diplomatik temsilciliklere baktığımızda yaklaşık 3 katına çıkmış olduğunu görüyoruz, ihracat ithalat toplamından oluşan ticaret hacmine baktığımızda ise yaklaşık olarak 10 katına çıktığını görüyoruz veya yapılan yatırımlara, karşılıklı anlaşmalara baktığımızda ise çok ciddi artış var. Dolayısıyla anlıyoruz ki Türkiye'nin son yıllarda çok ciddi etkinlikleri var. Devlet düzeyinde etkinlikler yapılıyor.

Türkiye-Afrika arasında yeni bir medeniyet inşa ediliyor

Mesela üst düzey ziyaretler yapılıyor, Türkiye 15 binden fazla Afrikalı öğrenci getirip ülkesinde eğitiyor. Tüm bunlar bilinçli bir şekilde yapılıyor. Afrikalı 2 büyükelçi ile sohbet etme fırsatım oldu. Onların Türkiye'yi çok sevdiğini fark ettim ve bunu benim hatırım için mi söylüyorlar acaba diye düşündüm. Onlara bunu sorduğumda ise Batının kendilerini aşağılayarak ilişki kurmasına karşılık Türkiye'nin onlarla eşit şekilde ilişki kurmasından bahsettiler. Bu çok değerli bir şey aslında. Aynı zamanda bize bu bölgede kurulacak olan bir medeniyetin kodundan da bahsediyor.

Fransızlar, İngilizler Afrika'daki fabrikalarını Türklere satıyorlar

Bir tarafta oraları yalnızca hammadde deposu ve kölelik olarak gören Batı kapitalizmi varken bir tarafta da insanca eşit şartlarla görüşen, konuşan kesim var. Gidiyoruz ve eşit şartlarla karşılıklı anlaşmalar, projeler yapmak üzere anlaşılıyor. Bu iki yaklaşımın birbirinden oldukça farklı olduğunu düşünüyorum. Bu durum tabii ekonomik ilişkilere de yansıyor. Mesela şunu biliyoruz, garip bir şekilde Afrika için İngiliz Afrikası, Fransız Afrikası hatta Anglofon, Frankofon diyoruz. Ne yazık ki yıllardır bu durum, düşünce resmi akademik çalışmalarda böyle. Anglofon, Frankofon Fransızların sömürgesidir örneğin. İngilizler doğuda Fransızlar batıdadır. Ve bunlar, oradan dolaylı veya dolaysız yoldan çıkıyorlar. Örneğin fabrikalarını satıyorlar ve Türk girişimciler bu fabrikaları satın alıyorlar. Oradaki insanlar ise Türklere çalışmaktan daha memnun olduğunu dile getiriyor. Nedeni de şu ki daha çok insan ilişkileri kuruluyor.

Batı orda çalışırken yalnızca o insanları köle olarak görmüş, sadece onun emeğine bakmış, hiçbir insani ilişki geliştirmemiş. Bu durum tabii ki doğrudan doğruya ekonomiye yansıyor. Kendisine benzeyen, kültürel olarak kendisine saygılı insanlarla çalışmak sandığımızdan çok daha hızlı gelişecek bir mekanizmaya benziyor.

Somali konusuna geldiğimiz zaman ise Türkiye-Somali anlaşmasının özellikle dış basında endişeyle karşılandığını görmekteyiz. Bu tür haberlere baktığımızda aslında yazan kişilerin de kafalarının karışık olduğunu görüyoruz.

Örneğin BBC'de böyle bir yazı vardı, Somali'de terör faaliyetlerinin olması nedeniyle endişeyle karşılandı fakat Türkiye bu girişimlerle Somali'deki terörle mücadele konusunda yardımcı olacak yazıyordu. Peki cümlelerin sonu böyleyse, başındaki endişe neden diye sorguluyoruz. Herhangi bir tercüme yanlışlığı yok mesela tamamen yazan kişinin kafa karışıklığı olduğu çok belli. Çünkü aslında kötü bir durum olmadığının farkında fakat neden Türkiye ile anlaşma yapılıyor, neden benimle olan anlaşmayı meclise götürmeyip Türkiye ile imzaladığı anlaşmayı mecliste onaylıyor algısı oluşturuyor. En azından ben okuduğumda bu algıya kapılmıştım.

Ekonomik tarafı hiç göz ardı edilecek bir şey değil. Daha anlaşılır şekilde söylemem gerekirse siz bir yük gemisini Cebelitarık'tan veya İstanbul, Çanakkale Boğazı'ndan geçirip Süveyş'e kadar getirdiğinizi düşünün, Kızıldeniz'i geçmişsiniz fakat Afrika Boynuzu'nda güvenliğiniz yoksa tüm emekleriniz heba olabilir. Buna ekonomik taraftan bakalım. Batı için asıl önemli olan tarafta budur zaten, işin rakamsal boyutudur. Nitekim İngiliz ve Fransızların sürekli olarak Mısırı işgal etmesi de bundan dolayıdır.

Ulaşım koridorları nakliye maliyetlerini etkiliyor

Mesela bu bölgeden bir yük gemisinin geçmesi ile güneyden dolanıp kuzeye gitmesi arasında konteyner başına yaklaşık olarak 1.000 \$ fark ediyor. 1.000 \$ bilirsiniz ki az bir para değildir. Yani şunu diyorum sadece bir konteyner başına yaklaşık 30 bin Türk lirası düşüyor. O konteynerlerde herhangi şeyler olabilir neticede çocuk oyuncakları, pirinç ya da elektronik eşyalar taşıyabilirsiniz. Ve bunlardan bir gemi dolusu olduğunu varsayalım, çok ciddi maliyetlerden söz ediyoruz. Siz Çin'den ucuz bir mal alsanız dahi onu Almanya'ya ulaştırmanız, navlun ve sigorta giderleri üzerinden baktığınızda yüksek maliyetlere denk geldiğini fark edersiniz.

Bu açıdan tabii ki Afrika ciddi önem arz ediyor. Birde böyle bir coğrafyada Somali'yi düşünelim, nüfusun %80'ni tarım ve hayvancılıkla uğraşiyor, geriye kalan ise ufak tefek mahalle köşelerinde imalatlarda çalışıyor. Herhangi bir sanayi bölgesi yok. Denizin kenarında stratejik bir bölge. Somali'yi Batı kaynaklı kalkınma kitaplarından okursanız eğer şöyle bir özet görürsünüz: 'Toplumun tamamına yakın bir kesimi tarımla ve hayvancılıkla uğraşır, terör faaliyetlerinden ötürü sürekli bir savaş halinde olan bu ülke gelişmemektedir.'

Batılı ülkelerin Afrika'da ne işi vardı?

Peki, bu tanıma göre şunu da sormak gerekir: "Senin ne işin var orada?" Bunu şöyle bağlayayım; Türkiye'de de buna karşı çıkanlar, Somali'de ne işimiz var diye karşı çıkan muhalifler var. Somali ile ilişkilerimiz yeni başlamadı, hep vardı ve olmak da zorunda. Zaman zaman elbette soğumalar oluyor fakat Türkiye oradan hiçbir zaman elini çekmedi, çekemez de zaten. Tabi ki tüm bunlar düşünülme de ekonomik menfaati düşünmek gerekir. Ayrıca eğer Akdeniz'de varlığını göstermek istiyorsanız o bölgede durmanız gerekir.

Düşününce anlıyoruz aslında Türkiye'nin neden o bölgede kalması gerektiğini. Nitekim bizim orada ne işimiz var diyenler, her yere ne işimiz var diye soruyor. Siz Basra da deseniz ne işimiz var diyor. Orta Asya da deseniz ne işimiz var orada diyorlar. "Suriye'de ne işimiz var?" diyor mesela. Bağırduğumuz zaman ses duyuluyor. Ben Suriye kıyısından geliyorum, Urfa'dan geliyorum, aramızda tel var ama karşıdaki de benimle aynı dili konuşuyor. Hala kız alıp veriyorlar. Bayramda bayramlaşırlar mesela. Orası benim toprağım aslında.

Biz aynı kültüre mensubuz

'Türkiye'nin orada ne işi var?' diye soranların 'Amerika'nın burada ne işi var, Fransa'nın ne işi var İngiltere'nin Almanya'nın ne işi var?' diye sorduğunu hiç duymuyoruz. Suriye'de Amerika duruyor mesela. Kimse ona bir şey demiyor ama bize diyor. Hâlbuki aramızdaki çekilen o tel, sınır zaten anlamsız. Biz aynı toprağın insanlarıyız, aynı kültüre mensubuz. Yüzyıllarca beraber yaşamışız hâlâ da yaşıyoruz. Aslında o tele rağmen yaşıyoruz. Yani fiilen Propaganda filmi aslında gerçek oldu. Bu, Metin Akpınar ile Kemal Sunal'ın bir filmiydi hani tellerin üstünden birbirlerine hediye atıyorlardı. Çünkü aynı aileler yani bunlar aynı dili konuşuyorlar, aynı kültüre sahipler, aynı kibleye yöneliyorlar. Hâlâ kız alıp veriyorlar. Toprak aynı toprak, birileri sınır çekmiş, siz ayrısınız demiş. Aslında ayrı değiliz.

Batılılar özgürlükleri sadece kendileri için istiyorlar

Konuyu şöyle bitireyim. Mülkiyet anlayışı bireysel özgürlük, girişim özgürlüğü gibi denilen şeyler, Batı'da sadece kendilerinin dünyaya yayılırken kullandıkları kavramlar olarak ortaya çıktı aslında. Yani 'Bu Asyalılar çok düzeyli insanlar değillerdir, hatta hangi insan tanımına gireceği tartışmalıdır. Bunlar kendi kaynaklarının kullanılmasını bilmezler, oralarda kumpanyalar kurmuşlar.' diyerek toprakları doya doya sömürmüşler ve Afrika'daki insanları da kas gücünden yararlanmak amacıyla kullanmaya başlamışlar.

Ben karikatürize ediyorum ama gerçek bu, kitaplarda böyle yazıyor. Mülkiyet tanımını ne zaman yapmışlar biliyor musunuz? Bu yerlilerin topraklarını paylaşırken birbirlerine girmişler ve kendileri için mülkiyet tanımını yapmışlar. Yani oradaki yerlilerin toprağına evine, madenlerine el koyarken bu mülkiyet tanımını yapmamışlar. Daha sonradan birbirlerine girmişler. 'Sen çok aldın', 'Ben az aldım' diyerek, o paylaşımında kalkmışlar mülkiyeti tanımlamışlar, bunu ben söylemiyorum, tarih böyle zaten. Dolayısıyla hani o anlamda dünyanın dört bir yanına yayılırken 'bireysel özgürlük', 'girişim özgürlüğü' gibi kavramları kullanarak ilerlemişler. Bunlar işin hikaye kısmıdır. Bu anlamda kesinlikle Batı kendi dışındaki dünyalara hiçbir zaman zaten o gözle bakmamıştır... Bugün Türkiye-Somalî anlaşmasını 'endişe verici' olarak görüyorken şaşkınlıkları da şu: 'Eyvah bizim dışımızda da birileri bazı şeyleri fark ediyor, daha kötüsü kabul ediyor. Peki bizim hegemonyamız ne olacak?'

Bence asıl sıkıntı budur.

*Prof. Dr. Abuzer PINAR kimdir?

2018'den bu yana SDE Ekonomi ve Finans Koordinatörlüğü yapan Prof. Dr. Abuzer Pınar, 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren, Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı (SDAV) tarafından Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) Başkanı olarak görevlendirilmiştir.

Somali'de bir görevim söz konusu olmadı ancak yaşadığım Afrika ülkelerinde Somali diasporası ile temaslarım çok oldu. Somali Afrika Boynuzu dediğimiz yerde yer alan çok önemli bir toprak parçası. Stratejik önemi büyük olan bir yer. Dünyada 350 milyar dolarlık bir enerjinin önünden geçtiği bir kara parçasının bulunduğu bir yer. Burası geçmişte Osmanlı'nın idaresinde olduğu zamanlarda son derece büyük bir devlet konumundaydı. Kenya sınırından Habeşistan'a kadar, şu andaki Cibuti ve Habeşistan'ın da dahil olduğu Ogaden'in de içinde yer aldığı büyük bir devletti.

Sömürgeci Devletler Afrika'yı Parçaladı

Sömürgeci devletler buraları parçaladı. Bir kısmı Habeşistan'a gitti. Fransızlar Cibuti çevresine yerleşti. İtalyanlar, Kenya taraflarında Güney Sahillerine yerleşti. İngilizler de Aden Körfezi'nin kıyısında bulunan bugün Somaliland olarak bildiğimiz yere yerleştiler. Yani parçala ve yönet yöntemini burada gayet güzel uyguladılar.

Türkiye ile Yapılan Güvenlik Anlaşmasını Somali Halkı ve Devleti Güçlü Bir Şekilde Destekliyor

Türkiye'nin Somali'yle yapmış olduğu en son savunma ve ekonomik işbirliği anlaşması çok önemlidir. Somali'nin sahibi olduğu ama sahiplenemediği o zengin denizaltı ve petrol yataklarından tutun balık servetine kadar tekrar yararlanması için ve bunu kendi halkına refah sunmasına yönelik altyapı oluşturacak bir anlaşmadır. Yani sadece savunma değil ayrıca ekonomik işbirliği anlaşmasıdır. Somali Başbakanı 'Şimdiye kadar yapmış olduğumuz en faydalı ve en önemli anlaşmadır.' diye takdim etmiştir. Bu anlaşma bütün Somali Parlamentosu tarafından da büyük çoğunlukla kabul edildi. Somali halkı tarafından da kabul edilmiş ve memnuniyetle karşılanmış olan bir anlaşmadır. Türkiye orada hem sivil alanda hem resmi alanda kabul gören bir ülkedir.

Somali halkı dünyada unutulmuş bir millet ve devlet olduğunu düşünüyordu. Sayın Cumhurbaşkanımızın 2011 yılında Somali'yi ziyaret etmesi, hiç kimsenin girmeye cesaret edemediği caddelere girmiş olması, oradaki çocukların başını okşamaları ve kucağına alması Somali halkını çok etkilemiştir. Somali halkı tekrardan insan olduğunu ve bir devlet olduğunu hatırlamıştır. Ardından İstanbul Belediyesi ve değişik kurumlarımız Somali'yi tekrardan güzel bir ülke haline getirmek için çabalamışlardır. Orada hastane kurma, onların acil ihtiyaçlarını sağlama yönünde yaptıkları hizmetler vardır.

Türkiye'nin diğer Batı ülkelerinden farkı gittiği yerde kazan-kazandır politikası uygulamasıdır. Türkiye'nin gittiği yerlere barış götürmesi önemlidir. Bu anlaşmayla

da Somali'nin toprak bütünlüğünün bir yerde de teminatı olabilecek bir altyapıyı oluşturmuştur. Ülkemiz 2012 yılında TURKSOM ile orada en büyük kışlasını ve en büyük üssünü açtı. Orada Somali'nin kara kuvvetlerini eğitti. Eş-Şebab ve oradaki başıbozuk gruplarla mücadelede devletin otoritesi ve toplum güvenliği sağlanmıştır. Bunun alt yapısı olan kara unsurlarını ülkemiz düzenlemiştir. Somali benzer anlaşmaları başka bazı ülkelerle de yaptı. Mesela Birleşik Arap Emirlikleri'yle, Eritre ve Amerika Birleşik Devletleri ile de yaptılar. Bizim dışımızda da diğer askeri anlaşmaları vardır. Ancak Somali hükümeti bu anlaşmaları meclislerine getiremedi.

Etiyopya Somali İlişkileri

Türkiye'nin Etiyopya'yla da ilişkileri iyi durumdadır. Etiyopya her ne kadar Somaliland'la bir anlaşma yaptıysa da Somaliland'i bağımsız bir devlet olarak tanıma konusunda herhangi bir açık resmi bir beyanda bulunmadı. Yani bir devlet olarak o toprakların sahibi olan Somali devleti Etiyopya'yla uluslararası hukuk ve ikili ilişkiler çerçevesinde böyle imkanı her halükarda sağlayabilecek durumdadır. Yani kazan-kazan politikasıyla her ülkenin de menfaatine olabilecek (Etiyopya'nın denize çıkışını sağlayacak) bir anlaşma da olabilir. Etiyopya belki böyle bir anlaşmayı, Somali Devleti'nin merkezi hükümetinin de kendisine sağlaması yönünde bir araç olarak da kullanmış olabilir.

Türkiye, Somali ile yaptığı güvenlik anlaşması çerçevesinde hem deniz unsurlarını eğitecek hem de Somali donanması güçlenecektir. Bu anlaşma hem Somali için hem de ülkemiz menfaatine olan bir anlaşmadır. Bunları kendileri de son derece memnuniyetle karşılıyorlar.

Bu anlaşma Afrika'nın en ziyade muhtaç olduğu güvenlik ve barış açısından önemli bir anlaşmadır. Nitekim Savunma Bakanı Anadolu Ajansı'na yazmış olduğu makalesinde de bu anlaşmayı Türkiye'nin "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" prensibinin Somali'de uygulanması şeklinde de ifade etmiştir.

Gerçekten de böyle bir anlaşma Somali'nin toprak bütünlüğü ve Afrika Boynuzunda eş-Şebab gibi örgütlerin izole edilmesini ve ülkenin selamete erişmesi açısından önemlidir. Ayrıca faydalanamadığı deniz servetlerinden tekrar faydalanacağı anlamına gelmektedir. Türkiye'nin bu karakterdeki Afrika ülkeleriyle ilişkileri kazan kazandır politikasıdır.

Avrupa Ne Kadar Zenginleşirse Afrika O Kadar Fakirleşiyor

Afrika'da herkes ne olduğunu biliyor. Avrupa ne kadar zenginleşirse Afrika da o oranda fakirleşiyor. Afrika'da bazı ülkeler Fransa'yı sınır dışı etmeye başladılar. Yani bu ülkemizin oralarla yaptığı kazan kazandır prensibinin bir yansıması şeklinde. Umarız ki bu anlaşma sonuna kadar devam eder.

Diğer Afrika ülkeleri Somali'yle olan ilişkilerdeki olumlu gelişmeleri görüyorlar ve bunlar da aynı yönde bir eğilimle Türkiye'yle iş birliğine yöneliyorlar. Türkiye'nin bu anlaşmalar ile birlikte giderek Afrika'da daha etkin bir rol almasına vesile olacaktır.

* (E) Büyükelçi Fikret ÖZER

*EĞİTİM BİLGİLERİ

1977 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi / İktisat ve Maliye Bölümünden mezun oldu.

*İŞ DENEYİMİ

1978-1979 yılları arasında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı- Uzman Yardımcısı olarak görev yaptı.

1982-1984 Yılları arasında Dışişleri Bakanlığı / Personel Dairesi- İdari Memur olarak görev yaptı.

1988-1990/1995-1997 Yılları arasında İdari ve Mali İşler Dairesi -İdari Memur/Uzman pozisyonunda hizmet verdi.

2002-2004 Yılları arasında Konsolosluk Genel Müdürlüğü -Uzman olarak görev yaptı.

2011-2012 Yılları arasında İnsan Kaynakları Dairesi-İkinci Katip/Başkatip olarak bulundu.

*YURTDIŞI GÖREVLERİ

1979 -1982 Yılları arasında Trablus Büyükelçiliği-sözleşmeli Memur olarak hizmet verdi.

1984-1988 Yılları arasında Cidde/Riyad Büyükelçiliği-Ataşe Hizmetinde bulundu.

1990-1995 Yılları arasında Amman Büyükelçiliği - Ataşe hizmetinde bulundu.

1997-2002 Yılları arasında Beyrut Büyükelçiliği- Muavin Konsolos pozisyonuna geçiş yaptı.

2004-2011 Yılları arasında Abu Dhabi Büyükelçiliği - Muavin Konsolos/İkinci Katip oldu.

2012-2013 Yılları arasında Cidde Başkonsolosluğu -Konsolos Vekili oldu.

2017'den günümüze T.C. Katar Büyükelçisi olarak görevini gerçekleştirdi.

Somali ile savunma ve ekonomik işbirliği alanında anlaşma yapıldı. Ayrıca Somali'nin donanmasının ve deniz kuvvetlerinin oluşturulması üzerine bir anlaşma imzalandı. Burada Türkiye'nin, Somali'nin askeri kapasitesini muazzam bir şekilde artıracığı sonucuna ulaşıyoruz.

Somali Ordusu'nun Durumu

Farklı yıllara ait verilerden bilgiler paylaşacağım. Somali 1960 yılında bağımsız oluyor. İngiliz Somali'si ve İtalyan Somali'si birleşerek bugünkü Somali Federal Cumhuriyeti'ni meydana getiriyorlar. İlk yıllarda Somali savunma kuvvetlerinin sayısı 5000 civarında. Bunlar da özellikle İngiliz ve İtalyanlar tarafından oluşturulan askeri unsurlar. 1970'li yıllarda bir miktar artış oldu. Asker sayısı 10 binlerin üstüne çıktı. 1977'de ise bu sayı 35 binleri buldu. 1977'deki bu artışın sebebi Etiyopya ile yapılan Ogaden Savaşı'dır. Bu savaşın hemen öncesinde ulaşılan asker sayısı 35.000. Ama bu yine de Etiyopya ordusuna karşı düşük bir sayıdır. Etiyopya Ordusu'nun, Soğuk Savaş dönemindeki asker sayısı 200 binleri buluyordu. Somali ordusu, hava ve deniz kuvvetleri değil, kara kuvvetleri itibariyle güçlüdür. 1985'deki sayı 123000 civarına ulaşmış durumdadır. Çünkü 1984'te zorunlu askerlik uygulaması getirilmiştir. 1980'li yılların sonunda bu sayı azalmaya başlıyor. Rejimin düşüşü ve ülkenin iç savaşa sürüklenmesiyle beraber Somali ordusu neredeyse yok oldu. Somali Geçiş Hükümeti döneminde tekrar Somali ordusu kurulması denendi. Bugüne geldiğimizde ise tahmini Somali ordusu sayısı 20 bindir.

Soğuk Savaş Dönemi'nde 6 tank taburu, 9 mekanize piyade taburu, 5 piyade taburu, komando taburu, 5'i uçak savar taburu olmak üzere topçu taburları vardı. Bunlar daha çok Sovyetler Birliği tarafından teçhiz edilen bir ordudur. 1960'lı yılların ilk yarısında Sovyetler Birliği Somali'ye ve Afrika Devletleri'nin çoğuna yaklaşır. Günümüzde hala Afrika'ya en çok silah tedarik eden yer Moskova'dır. Diğer devletler Rusya kadar başarılı değil ama onun haricinde İtalya'dan, Güney Afrika'dan ve İngiltere'den de silah tedarigi söz konusudur. Bugünkü unsurlarına baktığımızda da 13 Tugay mevcuttur. Bu tugaylar arasında özel birlikler de vardır. ABD'nin eğittiği 2000 kişilik ve Türkiye'nin eğittiği 5000 kişilik tugay bulunmaktadır. Gönüllü askerlik yaşı erkeklerde 18-40 kadınlarda ise 18-30 yaş arasındadır. Askeri olarak Somali ordusuna destek olan uluslararası misyonlar var. Bunun başında Afrika Birliği misyonu gelir. 2007-2022 döneminde görev yapmıştır. Bu misyonlar çekilince terör örgütleri yeniden canlanabilir. Bu çekilme sonrasında sahada Türkiye gibi aktörler çok daha önemli hale gelecektir.

Özellikle eş-Şebab doğuşuna zemin hazırlayan süreç ilginçtir. İslami Mahkemeler Birliği'nin 2000'li yılların başında Somali'de sağladığı otorite, Etiyopya ve Amerika

Birleşik Devletleri tarafından tehdit olarak algılandı. Etiyopya, Afrika Birliği'ni domine ederek Somali'ye müdahale etti. Sahada bu müdahale işgal olarak değerlendiriliyor. Bu müdahale neticesinde bir radikalleşme görüldü.

2017'den Bu Yana Somali Ordusu'nu Türkiye Eğitiyor

2017'den beri Somali'de TURKSOM askeri eğitim üssümüz var. Bu üs 10000 asker eğitebilecek kapasitede. 20000 askeri mevcudun 10 bininin Türkiye tarafından eğitilebilir olması anlamındadır. Somali ordusunun en az yarısının Türkiye tarafından eğitildiği sonucunu doğuruyor. Türkiye tarafından eğitilen Gorgor Tugayı özel birlikleri eş-Şebab'a karşı mücadelede öne çıkıyor.

Eş-Şebab'ın etkili olduğu eyaletlerde çatışmalar devam ediyor. Bir terör tehdidi var. Bu terör tehdidine karşı ne oranda etkili buna bakmak lazım. Çünkü eş-Şebab yarı devlet gibi vergi toplayabilen, düzen sağlayabilen, kendi otoritesini kurabilmiş bir örgüttür. Zaman zaman liman bile işletmiştir. Bu kadar etkili bir yapıdır. Onlara karşı Türk Devleti'nin eğittiği unsurlar var. Somali Cumhurbaşkanı'nın ve yetkililerinin de teyit ettiği üzere el-Şebab'a karşı oldukça etkililer. Ama beklenen düzeylere henüz ulaşamadı. Bunun nedeni örgütün lojistik destek sağlayabiliyor olması ve taktik değiştirmesidir.

Yapılan Güvenlik Anlaşma'sıyla Türkiye Somali Deniz Kuvvetleri'ni Oluşturacak

Mevcut imzaladığımız anlaşma özellikle Somali Deniz Kuvvetleri'ni oluşturmaya yöneliktir. Somali Donanması 1960'lı yıllarda Sovyet desteğiyle kuruldu. İlk etapta devriye gemileri ve hücum botlardan oluşuyordu. Taarruz botları vardı. 5 tankla 120 asker taşıyabilen bir adet çıkarma gemisi vardı. Bütün mevcut yaklaşık olarak bu kadardı. Bu donanma 3000 km'lik bir sahil şeridi için hiç de yeterli değildir. 1977'de Ogaden Savaşı'nda Sovyetlerin taraf değiştirilmesi sebebiyle Sovyetler Birliği ile dostluk ve işbirliği anlaşması da feshedildi. 1990-1991 yıllarında bir dağılma var. Bu dağılma aynı zamanda donanmanın da dağılması demekti. Tamamen yoktan var edilmesi gereken bir donanma söz konusu. Bu çalışmalar da 2009'da bir amiralin (Farah Ömer Ahmed'in) atanmasıyla başlıyor. Donanma komutanı olarak ilk etapta 500 personel eğitimine başlandı. Somali'den Türkiye'ye 2011'de bir ziyaret gerçekleşti. 2 arama kurtarma gemisi ve 6 sahil güvenlik botu talep edildi. Aynı şekilde Birleşik Arap Emirlikleri ile de 2012'de temaslar oldu. Birleşik Arap Emirlikleri 1 milyon dolarlık bir katkıda bulunmayı taahhüt etti. Türkiye'nin yaptığı bu anlaşma biraz BAE açısından hayal kırıklığı oldu. 2020'de Türkiye'den Somali donanmasına yönelik çeşitli hibeler oldu. Somali'nin aynı zamanda Çin ile de Ortak deniz devriyeleri söz konusudur.

Somali karasularındaki münhasır ekonomik bölgesinde neredeyse sıfırdan Türkiye desteği ile bir Somali deniz kuvvetlerinin oluşturulacak olması çok önemlidir. Bölgede şu an yaşanan krizle özellikle Babülmendep krizi de

düşünüldüğünde son derece kritiktir. Bölge daha da hararetlenebilir. Askeri tahkimat yapılabilir.

Türkiye'nin etkisinin o dönemde artmaya başladığını söyleyebiliriz. Orada unsurlarımız üzerinden tekrar Somali halkı nezdinde bir itibar kazanmamız ve aynı zamanda Somali ile Türkiye arasındaki güven ilişkisinin gelişmesi önemlidir.

Yayına hazırlayanlar: Zeynep Defne YAVUZ – Burak SIRAKAYA

(*) Doç. Dr. Mürsel BAYRAM

*EĞİTİM BİLGİLERİ

2004–2008 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği bölümünde lisans yaptı.

2009–2013 yılları arasında Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünde yüksek lisans yaptı.

2013–2018 yılları arasında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünde Doktora/Sanatta Yeterlilik/Tıpta Uzmanlık yaptı.

*İŞ DENEYİMİ

2008–2018 yılları arasında Ahi Evran Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı.

2018–2019 yılları arasında Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yaptı.

2019 yılından günümüze kadar Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü Afrika Çalışmaları konusunda doktor öğretim üyesi olarak görevini yaptı.

2020 yılından günümüze kadar Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü Afrika Çalışmaları Anabilim Dalı –Disiplinlerarasında doçent olarak hizmet verdi.

2015–2018 yılları arasında Ahi Evran Üniversitesi'nde Mevlana Değişim Programı Kurum Koordinatörlüğü yaptı.

2015–2019 yılları arasında Ahi Evran Üniversitesi'nde Yönetim Kurulu Üyeliğine geçiş yaptı.

2019–2020 yılları arasında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Anabilim Dalı Başkanı olarak görev yaptı.

TÜRKİYE-SOMALİ ANLAŞMASI'NIN NEDENLERİ

Sinan TAVUKCU*

Türkiye Cumhuriyeti ve Somali Federal Cumhuriyeti arasında 8 Şubat'ta imzalanan "Savunma ve Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması"nın 22 Şubat'ta Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud tarafından imzalanarak yürürlüğe girmesiyle iki ülke arasında siyasi, ekonomik ve askeri ilişkiler yeni bir döneme girmiş oldu. Şeyh Mahmud imza sonrası yaptığı açıklamada, "Bu tarihi anlaşma, ulusumuzun güvenli ve müreffeh bir geleceğe doğru yolculuğunda yeni bir sayfaya işaret ediyor" sözleriyle yeni dönemin Somali için önemine işaret etti.

Daha önce, Türkiye ve Somali 2012 yılında "Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması" imzalamışlardı. Bu anlaşma kapsamında, Başkent Mogadişu'da bulunan TÜRK SOM askeri üssünde Türk Görev Kuvveti Komutanlığı Eylül 2017'den beri Somali silahlı kuvvetlerine, polisine destek ve eğitim vermektedir. Eğitilen Gorgor Taburları ile Somali milli ordusunun çekirdeği oluşturulmaktadır.

Somali'den gelen talep üzerine 2024 Şubat ayında imzalanan Savunma ve Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması'nın ilişkileri çok daha ileri bir seviyeye taşınması hedefleniyor.

Anlaşma genel hatlarıyla; Somali'de terörizm, dış tehditler, korsancılık ve yasa dışı balıkçılıkla mücadele ile kıyıların korunması ve deniz kaynaklarının geliştirilmesi gibi konularda iş birliğini kapsamakta olup iki ülke arasında oluşturulacak ortak deniz kuvveti Somali sularını 10 yıl boyunca koruyacak.

Türkiye-Somali ilişkileri

Türk-Somali ilişkileri 16. Yüzyılın başında başlamıştır. O dönemde Somali'yi yöneten Harar Emirliği'nin Portekiz ve Habeşistan işgaline karşı Osmanlı Devleti'nden istediği yardım verilerek emirliğe destek olunmuş, Emirliğin bölgede güç kazanması sağlanmıştır. Mısır'da Kavalalı döneminde Somali'nin sorumluluğu Mısır'a bırakılmış ancak 1880'lerden sonra Britanya, Fransa, İtalya işgalleri ile Osmanlı Devleti'nin bölgedeki fiili hakimiyeti sona ermiştir. Bununla birlikte, Batılı devletlerin sömürgeleştirme faaliyetlerine karşı direnen Somalili direnişçilere 1920 yılına kadar silah desteği verilmeye devam edilmiş, bölgenin sömürgeleştirilme süreci engellenmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminde Türkiye, 1981'de ilk Mogadişu büyükelçisini atayarak Somali ile resmi diplomatik ilişki kurdu. Ancak, Somali'de başlayan iç savaş sebebiyle Türkiye Mogadişu Büyükelçiliğini 1993'te kapatmak mecburiyetinde kaldı ve BM Misyonu aracılığıyla ilişkilerini sürdürdü.

1992-1994 arasında UNOSOM I Misyonu çerçevesinde bir Türk taburu Mogadişu Havalimanı'nın güvenliğinden sorumlu olarak faaliyet gösterdi. Korgeneral

Çevik Bir, 1993 Şubat ayında bir yıllığına Somali'deki BM Barış Gücü komutanlığına getirildi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakan olarak 2011 yılında Somali'ye yaptığı ziyaret, Türkiye ile Somali arasında günümüze kadar uzanan stratejik işbirliğinin temellerini attı. Kapatılan Mogadişu Türkiye Büyükelçiliği 01 Kasım 2011 tarihinde yeniden açıldı. Türkiye ve Somali arasında 2012 yılında imzalanan "Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması" kapsamında, başkent Mogadişu'da bulunan TÜRSOM askeri üssünde Türk Görev Kuvveti Komutanlığı, Eylül 2017'den beri Somali silahlı kuvvetlerine, polisine destek ve eğitim veriyor.

Türkiye, Somali'de devletin yeniden yapılandırılmasına destek verirken Eş Şebab'ın saldırılarına da maruz kaldı. 27 Temmuz 2013 tarihinde, başkent Mogadişu'da bulunan Türk Büyükelçiliği'ne yönelik bombalı araçla intihar saldırısında binada görevli üç Türk polisi yaralandı ve görevli bir Türk polisi de şehit oldu.

2011'den bu yana Türkiye; Somali'de acil insani ihtiyaçların giderilmesi, Somali'nin uluslararası kamuoyunda gündem haline getirilmesi ve ülkede güvenliğin tesisi, ekonominin işler hale getirilmesi için kalkınma yardımları sağlanması, eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerinin yapılması, devletin kurumsallaştırılması, Somali içinde ulusal mutabakat sağlanması gibi faaliyetleri ile Somali'de devlet inşa sürecine katkıda bulundu. Türkiye'nin Somali'de yürüttüğü politikalar "Türkiye Yardım Modeli" olarak adlandırılmaya başlandı.

Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud'un Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın davetine icabetle 3-5 Temmuz 2022'de Türkiye'yi ziyareti ilişkilerin seviyesini daha da yükseltti.

Somali, Türkiye ile anlaşmaya neden ihtiyaç duydu?

Somali'nin Türkiye ile bir "Savunma ve Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması" imzalamasının devlet inşası, iç ve dış güvenliğin sağlanması ve ekonomik kalkınma gibi üç temel ihtiyaca dayandığı anlaşılmaktadır.

Somali'nin Türkiye ile yaptığı anlaşmadan beklentilerini aşağıdaki gibi tasnif etmek mümkündür.

Otorite tesisi-asayişin sağlanması

Somali Cumhuriyeti, 1960 yılında bağımsızlığına kavuştuktan sonra, 1969 yılında bir askeri darbe ile yönetimi ele geçiren Tümgeneral Siad Barre tarafından 1991 yılına kadar diktatörlükle yönetildi. 1989'larda dikta rejimini devirmek için başlayan isyanlar sonucu Siad Barre yönetimi yıkıldı. İktidarı ele geçirmek isteyen kabile ve klanların çatışmaları sebebiyle ordu tamamen yok oldu. Çeşitli kabileler ülkenin farklı bölgelerini kontrol altına aldılar. Aynı dönemde yaşanan kuraklık ülkede büyük bir açlık faciasına ve kitlesel göçlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Somali halkının hayatını sürdürmesi artık dış yardıma bağımlı bir hale gelmişti.

2000 yılında Nairobi’de BM’nin çabalarıyla ve ABD desteği ile kurulan Federal Geçiş Hükümeti Somali’de merkezi bir yönetim tesis etmeyi başaramadı. Ülkede oluşan yönetim boşluğunu doldurmak amacıyla 2006 yılında kurulan İslam Mahkemeleri Birliği başkent Mogadişu dahil olmak üzere, Somaliland ve Puntland dışında Somali’de geniş bir alanda hakimiyet kurdu. Somali’nin İslami bir yönetim altında birleşmesini ve istikrar kazanmasını kendi ulusal güvenliğine bir tehdit oluşturduğunu iddia eden Etiyopya ve ABD’nin girişimi, BMGK onayıyla Afrika Birliği Somali Misyonu (AMISOM) adı altında bir barış gücü oluşturuldu. İşgalci Etiyopya ordusu ve AMISOM güçleri İslam Mahkemeleri Birliği yönetimini ortadan kaldırdılar. Kurulan geçici hükümetin başına, İslam Mahkemeleri Birliği’nden ayrılmaya ikna edilen Şerif Şeyh Ahmed geçirildi.

Etiyopya’nın Somali topraklarını işgali ve BM Barış Gücü’nün müdahalesi sebebiyle İslam Mahkemeleri Birliği taraftarları Eş Şebab ismiyle silahlı bir örgütlenmeye gittiler. Eş Şebab örgütü Etiyopya ve BM misyonunda görevli devletlere yönelik saldırılar düzenlerken, uluslararası toplumun desteği ile ayakta tutulan Federal Hükümeti ile de iktidar mücadelesini devam ettirdi. Yerli bir hareket olarak ortaya çıkan Eş Şebab, Şubat 2012’de El Kaide’ye katıldığını açıkladı. Halen, hükümete bağlı güçlere kanlı saldırılar düzenlemektedir.

Somali’de iç güvenliğin sağlanması için öncelikle işleyen bir devlet otoritesinin tesis edilmesi gerekmektedir. Bu da ancak yeterli bir ordu ve emniyet teşkilatının hükümet emrinde olmasıyla mümkündür. Somali’de 10 yıl boyunca kara, hava ve deniz unsurlarıyla varlık gösterecek olan Türkiye, Somali devletine ihtiyacı olan bu gücü sağlayacaktır.

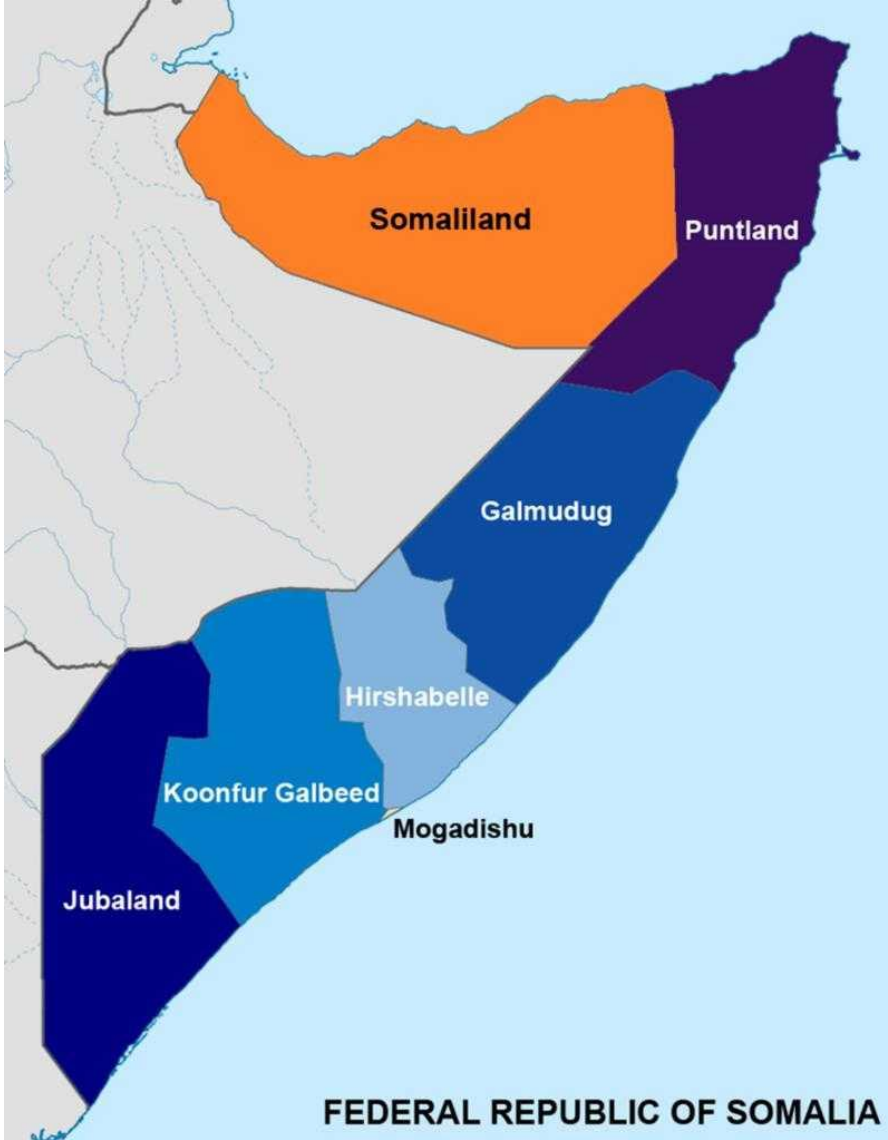
Öte yandan, iç çatışmaların mevcut haliyle sürdürülmesi Somali’nin gücünü aşmaktadır ancak silahı bırakarak çözüm bulmak mümkündür. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından bütün bir dünyada, “İslam”ın terörizmle özdeşleştirildiği, milyonlarca Müslümanı öldürmenin terörizmle mücadele olarak meşrulaştırıldığı 20 yıldan fazla süren bir cinnet dönemi yaşandı. Bundan Somali’de payını aldı.

Eski ABD başkanı Donald Trump’ın 11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırılarının terörist bir saldırı olmadığı, ABD’yi savaşa çekmek için kurgulandığını ifşaa eden açıklamaları, Afganistan ve Irak işgallerinin gerçekçi bir sebebi bulunmadığının konuşulmaya başlandığı, terörizmle savaşı temellendiren Bush doktrininin ABD’de rafa kaldırılmak istendiği yeni dönemde, ciddi bir toplumsal tabana sahip bulunan Eş-Şebab probleminin artık başka bir konseptle ele alınması gerekiyor.

Parçalanma korkusu

İç savaşın yarattığı başıboşluk sırasında, Somali’nin Somaliland ve Puntland eyaletleri tek taraflı olarak merkezi hükümetten özerkliklerini ilan ettiler. Ancak bugüne kadar her iki eyaletin bağımsızlığını tanıyan devlet olmadı.

2012'den itibaren Federal devlet yapısı ile yönetilen Somali'de Somaliland, Puntland, Galmudug, Hirşabel, Cubaland ve Güneybatı eyaleti olmak üzere 6 eyalet bulunuyor. Kızıldeniz'e komşu Somaliland ve Puntland eyaletlerinin federal yönetimden ayrılıp bağımsız devletler olma ihtimali Somali Federal hükümetinin en büyük iç parçalanma korkusunu oluşturuyor.

Somali eyaletleri

Türkiye, 2011 yılından bu yana bağımsız tek Somali devleti hedefi için Somali-Somaliland arasında arabuluculuk rolü üstlenmiş, tarafları bir araya getirerek aralarında diyalog ve uzlaşma mekanizmaları kurulmasına çalışmıştır. Somali-Türkiye anlaşması, eyaletler ve merkezi hükümet arasında problemlerin çözümü ve ülkenin birliğini sağlama konusunda önemli rol oynayacaktır.

Dış müdahaleler

1960 yılında Somali Cumhuriyeti kurulduğunda topraklarının bir kısmı, üzerinde yaşayan Somalili halk ile birlikte komşularına bırakıldı. Etiyopya ve Kenya bu komşulardan ikisiydi. Yukarıda bahsettiğimiz üzere Somali, Etiyopya ve Kenya arasında sınır ihtilafları ve birbirinin toprağında gözü olma endişesi hep devam etti. Mevcut sınırlar, üç ülke arasında yıpratıcı, kanlı savaflara neden oldu.

Öte yandan, komşusu olmamakla birlikte Birleşik Arap Emirlikleri'nin Somali'deki faaliyetleri de hükümet tarafından kaygı ile karşılanıyor. BAE'nin Barbera'da askerî bir üs kurmak üzere Somali'yi by pass ederek Somaliland ile anlaşması, Somaliland ile bağımsız bir devletmiş gibi özel ilişkiler geliştirmesi, ülkenin bölüneceği endişesine yol açıyor. Diğer taraftan, BAE'nin eğittiği askerlerin bir darbe yapma ihtimali de Somali hükümetini korkutuyor.

Türkiye'nin Somali'nin yanı sıra Etiyopya, Eritre, Kenya ve Cibuti ile kurduğu ilişkiler, Afrika boynuzunda bütün ülkelerin güven duyacağı yeni bir bölgesel düzenin kurulmasına hizmet edebilir.

Korsanlıkla mücadele

1989'dan itibaren iç savaş dolayısıyla ordusu dağılan ve karasularını korumaktan aciz kalan Somali'nin sahillerini, uluslararası hukuka aykırı şekilde, Avrupa ve Asya'dan gelen büyük balıkçı gemileri işgal edip Somali'ye ait balık avlama haklarını gasp ettiler. Avrupalı şirketler, Somali açıklarına kimyasal, nükleer atıklarını boşaltarak denizlerini de kirlettiler.

Karasularını ve balık avlama sahalarını yağmadan korumak isteyen Somalililerin işgal gemilerine karşı botlarla saldırısı uluslararası ticareti baltalayan "korsanlık" olarak adlandırıldı. Somalili balıkçıların karasularını korumak isteği ile yabancı gemilerle mücadele etmesi, zamanla fidye ile kazanç elde eden sektöre dönüştü. BMGK, 2008 yılında korsanlarla mücadele için yabancı ülkelerin Somali karasularına savaş gemisi göndermelerine izin verdi.

3.025 kilometrelik deniz sınırına sahip bulunan Somali'nin henüz bir deniz gücü bulunmamaktadır. En önemli gelir kaynaklarından birisi balıkçılık olan ülkenin karasularına sahip çıkması, karasularını yağmadan kurtarması, yasadışı korsanlıkla mücadele etmeyi başarması hem ekonomik hem de siyasi bağımsızlığını sağlamak bakımından önem taşımaktadır.

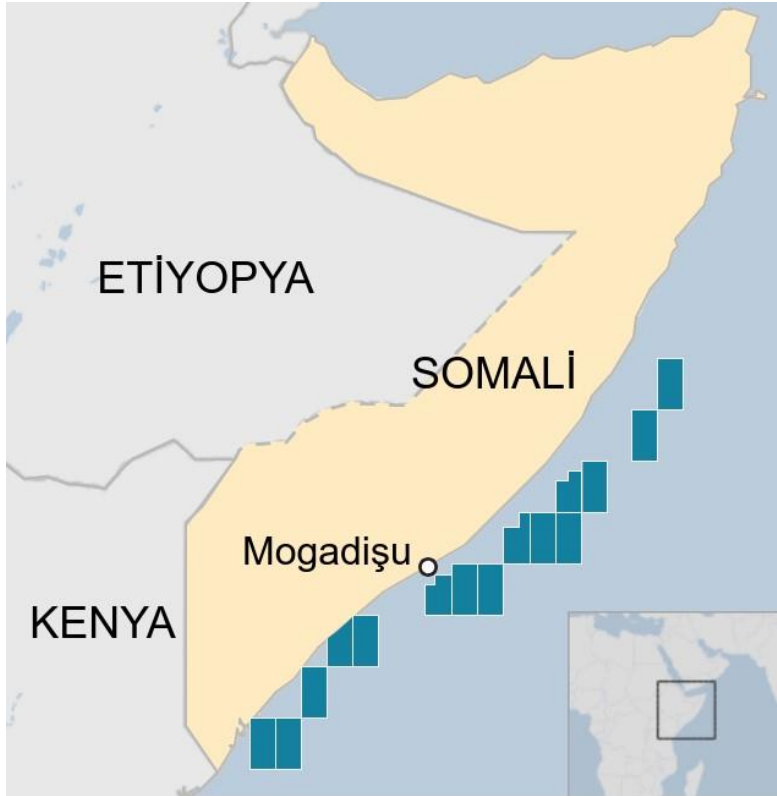
Anlaşma çerçevesinde Türkiye'nin Somali için bir donanma kurması ülke için acil bir ihtiyacı karşılayacak, aynı zamanda Kızıldeniz güvenliğinin sağlanmasında Somali'nin rol üstlenmesi sonucunu doğuracaktır.

Fakirlikle mücadele ve kalkınma

IMF verilerine göre Somali'nin 2022 yılı GSYİH 10,4 milyar dolar olup kişi başına düşen GSYİH yaklaşık 700 dolardır. Yani kişi başına düşen günlük GSYİH, günlük yoksulluk sınırı olan 2 doların altındadır.

Ülke ekonomisinde sektörlerin payı; %60 tarım, %30 hizmet, %10 endüstridir. Anlaşma çerçevesinde Türkiye, kalkınma yardımları ile birlikte balıkçılık ve denizcilik alanlarında ortaklaşa faaliyette bulunabilir.

Petrol ve doğalgaz denizi ortasında yer aldığı halde yoksulluk yaşayan Somali'nin en büyük zenginlik kaynağı henüz çıkarılmayan petrol ve doğalgazıdır. Spectrum Geo'nun 122 bin kilometre karelik Somali karasularında yaptığı jeosismik araştırmalarda risk içermeyen 30 milyar varillik petrol potansiyeli bulunduğu tespit edilmiş ve Şubat 2019'da açıklanmıştır. Somali hükümeti 15 parselin uluslararası enerji şirketlerinin arama ve sondaj faaliyetlerine açılacağını duyurmuştur. Araştırma yapılan alanın Somali'nin toplam deniz alanının ancak 5'te 1'ini oluşturduğu belirtiliyor. Zengin hidrokarbon yataklarına sahip Somali denizinde petrol dışında doğalgaz varlığı da mevcut. Enerji uzmanları Somali açık deniz sahasında 110 milyar varil petrol rezervi bulunduğunu tahmin ediyorlar.

Source (Kaynak): Spectrum Geo

BBC

Sondaj yapılan petrol sahaları

Dünyada en fazla kanıtlanmış petrol rezervine sahip ülke olan Venezuela 302 milyar varil petrole sahip. 30 milyar varille Kazakistan 12. sırada geliyor. Şu anki haliyle bile Somali Kazakistan'a denk bir petrol rezervine sahip. Sahip bulunduğu bütün petrol ve doğalgaz potansiyelinin harekete geçirilmesi Somali'yi muhtemelen ilk 5'e sokacaktır.

3-5 Temmuz 2022'de Türkiye'yi ziyaret eden Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud AA'ya verdiği demecinde, hidrokarbon zenginlikleri konusunda veri elde etmek için 2015'te yeniden çalışmaya başladıklarını ve sismik araştırmalar yaptıklarını dile getirerek, "Bugün, Somali'nin hidrokarbon potansiyeli hakkında çok iyi veriler var ancak bu veriler yeterli değil." demişti. Somali'nin Afrika'nın en büyük kıyasına sahip olduğuna dikkati çeken Mahmud, tüm bölgenin henüz araştırılmadığını anlatarak "Türkiye, teknoloji, bilgi ve teknik uzmanlık açısından çok gelişmiş bir ülke. Türkiye ve Somali hükümeti arasında bu hidrokarbon meselesinde birlikte nasıl çalışabileceğimize dair belirli süreçler ve görüşmeler var. Bu, bizim için öncelikli bir alan. Türk hükümetine inanıyoruz ve güveniyoruz. Ortak olarak Türk şirketlerine güveniyoruz. Hidrokarbona hükümetler arası ortaklık konusunu görüşmeye başladık. Başlangıç aşamasındayız, birlikte çalışıyoruz." sözleriyle hidrokarbon kaynakları için öncelikle Türkiye ile çalışmak istediklerini vurgulamıştı.

8 Şubat'ta imzalanan ve Türkiye'ye çıkarılacak petrol ve doğalgaz gelirinden yüzde 30 pay alma hakkı tanıyan anlaşma, bu temenninin hayata geçirilmesinin başlangıcını teşkil ediyor.

Sonuç

Somali ile tarihi bağlarımız, Somali'nin Afrika'nın bir parçası olması yanı sıra Arap Ligi'nin ve İslam Konferansı Örgütü'nün üyesi olması Türkiye'nin dış politikası açısından Somali'nin önemini ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan Somali, Akdeniz'i Süveyş Kanalı-Kızıldeniz-Aden Körfezi vasıtasıyla Hint Okyanusuna bağlayan stratejik geçişin batı kıyılarını kontrol etmektedir. Coğrafi olarak Avrupa, Afrika, Ortadoğu ve Asya'yı birbirine bağlayan küresel deniz ticaret yolunun önemli bir jeopolitik noktasındadır. Somali ile yapılan askeri-ekonomik anlaşma Türkiye'ye bölgede jeo-stratejik derinlik kazandıracaktır.

637.657 km² yüzölçümüne sahip, 2023 IMF tahminine göre yaklaşık 16,1 milyon nüfuslu ülke halkının %85'i Somalili, %15'i ise Arap ve Bantulardan oluşmaktadır. Konuşulan dil Somalicedir. Nüfusunun %100'ü Sünnî Müslümandır. Bu haliyle Somali, diğer Afrika ülkelerinde rastlanmayan homojenliğe sahiptir. Ciddi düzeyde etnik, din ve dil ayrılığı bulunmayan ülkede, kabileler arası çatışmalar çözüldüğünde güçlü bir devlet yapısı kurma potansiyeli bulunmaktadır. Bu sosyal avantajlarına, ekonomik kaynaklarına rağmen Somali 1990'lı yıllardan beri dünyanın en başarısız ilk üç devleti arasında sayılmaktadır.

Afrika boynuzunda yer alan ülkelerle iyi ilişkileri bulunan Türkiye'nin bu ülkeler arasındaki ihtilafları çözümede ve bölgesel bir ittifak sistemi kurulmasında önemli rol üstleneceği beklenebilir. Bölgesel huzur ve istikrar, yıllardır birbirleriyle savaşarak enerjisini tüketen bölge halklarına refah getirecektir. Gazze savaşı sürecinde ABD ve Batı'nın İsrail soykırımından yana tavır almaları, bütün Afrika devletlerinin ve halklarının emperyalizme ve beyaz üstünlükcü politikalara karşı birlikte hareket etmeleri gerektiğini göstermiştir.

Türkiye'nin bu anlaşma öncesinde Mısır'la ilişkilerini yeniden inşa etmeye başlaması, Körfez ülkeleri ile ilişkilerinin rekabetten savunma, ekonomi ve siyasi alanda işbirliğine evrilmesi, bütün Afrika ve Ortadoğu'ya yayılan yeni bir işbirliği ve istikrar döneminin işaretlerini vermektedir. Artık dünya çok kutuplu bir düzene doğru hızla giderken, içinde Afrika'yı da barındıran Batının eski sömürgeleri geleceğin dünyasında kaynaklarıyla, nüfusuyla, konumuyla daha fazla söz sahibi olacaktır.

Yararlanılan kaynaklar

SOMALİ Barış, İstikrar ve Kurumsallaşma

<https://msu.edu.tr/enstituler/atasaren/SOMALI.pdf>

DİB İslam Ansiklopedisi SOMALİ maddesi

<https://islamansiklopedisi.org.tr/somali>

Somali: Sömürgeci Güçler bir Ülkeyi Nasıl Kaosa Sürükledi?

<https://www.sde.org.tr/analiz/somali-somurgeci-gucler-bir-ulkeyi-nasil-kaosa-surukledi-analizi-52531>

Türkiye ve Somali arasında imzalanan güvenlik anlaşması neden tartışma yarattı?

<https://www.bbc.com/turkce/articles/czk5zx9474eo>

Somali'de petrol rezervi ne kadar? Erdoğan'ın 'Teklif geldi' açıklamasına Somali Petrol Bakanı ne diyor?

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51210933>

Türkiye Somali'deki petrol ve doğalgazın yüzde 30'unu alacak! İşte Afrika ülkesinin petrol ve doğalgaz rezervi

<https://www.trhaber.com/dunya/turkiye-somali-deki-petrol-ve-dogalgazin-yuzde-30unu-alacak-iste-afrika-ulkesinin-petrol-ve-dogalgaz-rezervi-h815530.html>

*Sinan TAVUKCU

Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı (SDAV) Başkanı

SDE; ortak insani değerler ekseninde, bağımsızlık, hürriyet, adalet, barış kalkınma ve hakkaniyet hedefinde, medeniyet coğrafyasında stratejik konumuna, tarihi reel politik misyonuna doğru emin adımlarla yol alan 'Yeni Türkiye'nin düşünce merkezidir.

3 Mart 2009'da resmi kuruluşu gerçekleştirilen Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı (SDAV)'nın bir kuruluşu olarak faaliyet gösteren SDE; iç ve dış politika bağlamında geleceğin Türkiye'sini şekillendirme yolunda ortak akı, bilimsel çalışmayı, halk iradesi ve egemenliğini esas alan bir sivil düşünce kuruluşudur.

www.sde.org.tr

@sdeorg